

**Как се храним и как
консумираме.**

Учебни материали

за модул 3

Peer

Parliaments

Make
yourself
heard

#MyWorldOurPlanet
#EUClimatePact

Настоящият документ не може да се счита за официална позиция на Европейската комисия. Моля, имайте предвид, че информацията в този документ може да не е актуална, тъй като първоначално е създадена през 2022 г.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2024 г.

© Европейски съюз, 2024 г.

Политиката по отношение на повторната употреба на документи на Европейската комисия е уредена с Решение 2011/833/ЕС на Комисията от 12 декември 2011 г. относно повторната употреба на документи на Комисията (ОВ L 330, 14.12.2011 г., стр. 39 ELI: <http://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Освен ако не е отбелязано друго, повторната употреба на настоящия документ е разрешена съгласно лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Това означава, че повторната употреба се позволява, при условие че надлежно се посочи източникът и се укажат евентуалните промени.

За употребата или възпроизвеждането на елементи, които не са собственост на Европейския съюз, трябва да се поиска разрешение директно от носителите на авторските права.

Как се храним и как консумираме: устойчива храна

Въпрос 1

Как можем да се храним по-устойчиво и да разхищаваме по-малко храна? **Разгледайте опциите** по-долу, поговорете за тях във вашата група и **ги класирайте**, като започнете от решенията, които според вас са най-добрите.

Точки	Опция
5 точки	В
4 точки	С
3 точки	А
2 точки	Е
1 точка	Д

Примерен бюлетин за гласуване

- А** Хранителните продукти трябва да имат **етикети с информация** за въздействието им върху здравето, околната среда и климата и дали са местно производство или не.
- В** От ресторантите и търговците на храни на дребно трябва да се изисква да осигурят **прозрачност относно хранителните отпадъци** и да работят за намаляването им или спиране на изхвърлянето на храна.
- С** Цената на хранителните продукти трябва да отразява по-добре тяхното **въздействие върху околната среда и климата**.
- Д** Селското стопанство трябва да бъде радикално преобразувано, така че фермерите да използват **по-малко торове и пестициди** и да избират органични торове, където е необходимо. Трябва също да им се предложи повече подкрепа, **за да опазват биоразнообразието** и да оказват по-малко вредни въздействия върху околната среда и здравето на хората като цяло.
- Е** Какви **други решения** можете да измислите?

Контекст

Една трета от глобалните емисии на парникови газове може да се дължат на продоволствената система и нейната верига за доставки. Това включва растениевъдството и животновъдството, промяната в начина на земеползване (включително обезлесяване), преработката, опаковането, транспортирането и дистрибуцията, търговията на дребно, съхранението и предварителната обработка, както и хранителните отпадъци на мястото на потребление.

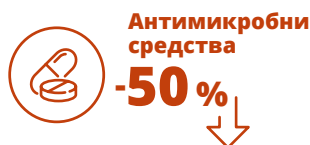
Почти 15 % от глобалните емисии на парникови газове се дължат на животновъдството. Говеждото месо и кравето мляко са стоките, обуславящи най-високите емисии, представляващи съответно 41% и 20 % от общите емисии на парникови газове от добитъка. В Европа на селското стопанство се дължат 10 % от емисиите на парникови газове в ЕС, като близо 60 % от тях идват от сектора на животновъдството (източник; тенденции по сектори според Междуправителствената група за изменение на климата (МГИК) в ЕС-27). Това твърдение обаче не отчита ползите от селскостопанските животни по отношение на количеството въглерод, съхраняван в пасищата и богатото им биоразнообразие.

Настоящите модели на потребление на храни са неустойчиви, както от гледна точка на околната среда, така и от гледна точка на здравето на хората. В ЕС средният прием на червено месо, захар, сол и мазнини все още е над препоръчителните нива. Преминването към балансирано хранене, което включва по-малко рафинирана захар и повече храни от растителен произход, особено пресни плодове и зеленчуци, ще намали не само рисковете от животозастрашаващи заболявания, но и въздействието на продоволствената система върху околната среда.

Европейската комисия публикува своята стратегия От фермата до трапезата през 2020 г. с цел да направи продоволствената система справедлива, здравословна и екологично чиста – от производството и преработката до потреблението и управлението на отпадъците. Стратегията е част от Европейския зелен пакт и има за цел да насърчи устойчивото потребление на храни, да подкрепи преминаването към здравословно и устойчиво хранене и да намали хранителните отпадъци. Тя съдържа няколко цели, свързани с намаляване на въздействието на производството на храни върху околната среда, включително постигане на обработка по биологичен начин на поне 25 % от земеделската земя в ЕС до 2030 г. Това е приблизително три пъти повече от дела на тази обработка за 2019 г.

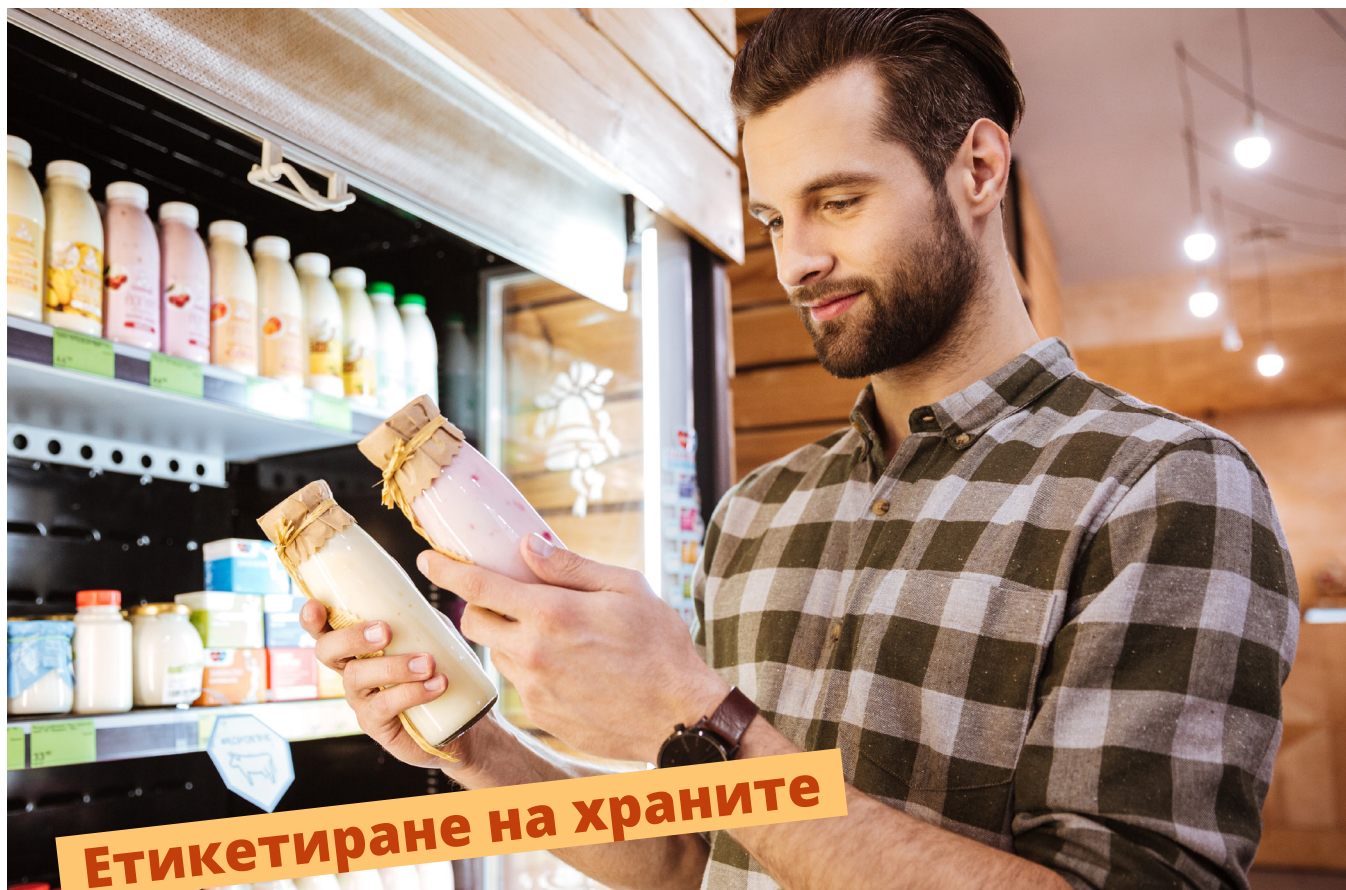
Емисии на парникови газове по сектори, 2019 г.

Цели за 2030 г. за устойчивото производство на храни в ЕС

Как се храним и как
консумираме:
устойчива храна

Ясното етикетиране на храните е неразделна част от преминаването към устойчива продоволствена система, тъй като дава възможност на потребителите да правят информиран, по-здравословен и по-устойчив избор на храни.

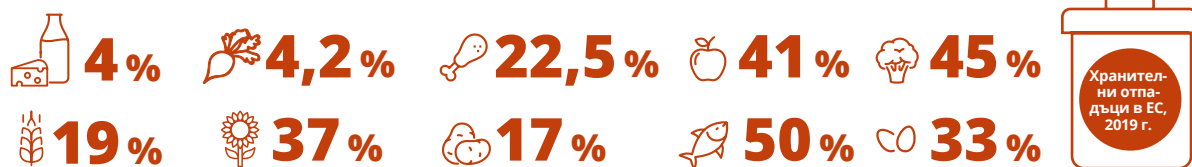
Потребителите се интересуват все повече от информация за произхода на продуктите (в някои случаи, за да подкрепят местните производители), от това как са били преработени и какви са основните им хранителни стойности.

Няма надеждни данни за броя на зелените етикети на храните (екомаркировки), които се използват в Европа. В Индекса на екомаркировките са изброени повече от 70 екомаркировки, включително например маркировката за намаляване на въглеродните емисии, която доказва, че въглеродният отпечатък на продукта е измерен и че производителят е поел ангажимент да го намали. В проведено наскоро проучване сред 10 000 потребители в ЕС две трети подкрепиха посочването на емисиите на въглероден диоксид в етикетите на продуктите.

В приетата неотдавна от Комисията стратегия От фермата до трапезата е оповестено, че ще бъде разработена рамка за етикетиране на устойчиви храни, която да интегрира хранителни, климатични, екологични и социални фактори.

Как се храним и как
консумираме:
устойчива храна

Загуби или разхищение на храна има по цялата верига за доставка на храни, особено по време на преработката и производството, в магазините, ресторантите и столовете, както и у дома. През 2011 г. в ЕС са генерирани 129 мегатона хранителни отпадъци, което се равнява на 20 % от произведената храна. Зеленчуците, плодовете и зърнените храни са групите храни с най-голямо количество отпадъци.

Стратегията От фермата до трапезата на Европейската комисия предлага правно обвързващи цели за намаляване на хранителните отпадъци в целия ЕС. Някои членове вече са си поставили собствени цели. Във Франция например към дистрибуторите на храни и големите компании за кетъринг, доставящи храна в затворите, болниците и училищата, има изискване да намалят хранителните отпадъци с 50 % до 2025 г., като сектора на търговския кетъринг и другите трябва да ги последват до 2030 г.

Според организацията с нестопанска цел Project Drawdown, хранителните отпадъци са решение номер едно за бързо намаляване на емисиите от сектора на селското стопанство, горското стопанство и друго земеползване (известен като AFOLU) потенциално с 90 гигатона между 2020 и 2050 г.

Домакинствата са източник на 52 % от всички хранителни отпадъци в ЕС. Дялът на сектора на услугите за хранене (например ресторанти и заведения за обществено хранене) и търговците на едро и дребно (супермаркети и пазари с отстъпки) общо е 17 % от всички хранителни отпадъци.

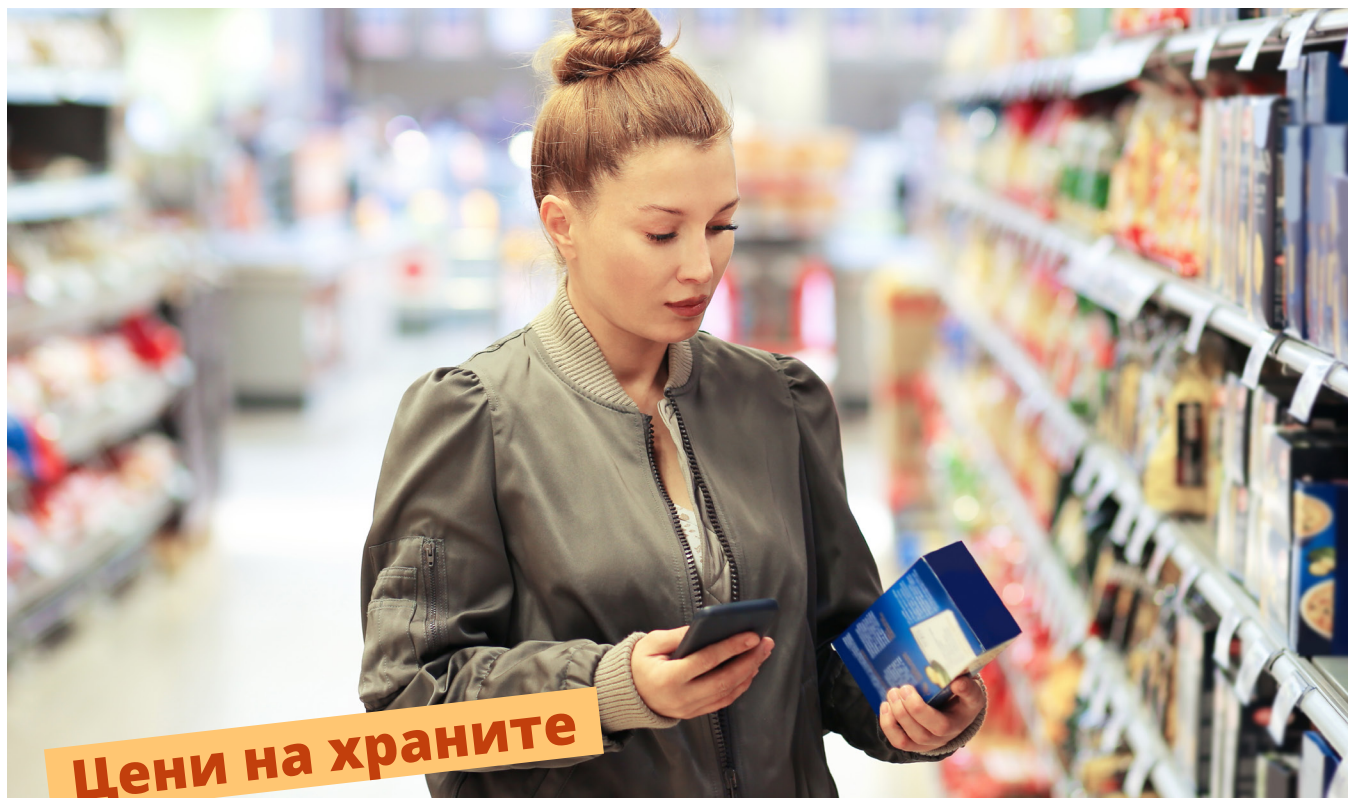
До 10 % от хранителните отпадъци, генерирани всяка година в ЕС, са свързани с датите на годност и най-добрия срок за използване, посочени върху етикетите на храните. Следователно по-доброто отбелязване на датата и по-голямата осведоменост за значението ѝ биха могли да помогнат за предотвратяване и намаляване на хранителните отпадъци.

Ако не е възможно генерирането на хранителни отпадъци да се предотврати, най-доброто нещо, което може да се направи с излишната храна, е да се преразпредели на хората, които се нуждаят от нея. Поради това Комисията прие насоки на ЕС за даряване на храни, за да подкрепи дистрибуторите и получателите на излишната храна.

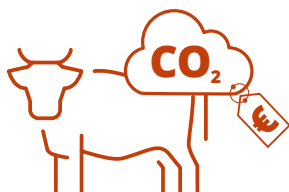
Още през 2016 г. във Франция беше приет закон, който изисква от големите супермаркети да подпишат споразумение за дарение на храни с оторизирани благотворителни организации. Критиците обаче твърдят, че даряването дори само на 1 % от излишната храна в супермаркета е достатъчно, за да се изпълни това законово изискване.

**Как се храним и как
консумираме:
устойчива храна**

Цени на храните

Според стратегията „От фермата до трапезата“ на Европейската комисия данъчни стимули биха насърчили потребителите да избират устойчиво и здравословно хранене. Досега нито една държава не е въвела данък върху въглеродните емисии конкретно във връзка с храните. Едно изследване в Швеция показва, че този вид данъчно облагане би могъл да бъде ефективен: Хипотетичен данък върху месните и млечните продукти, чийто размер се определя от специфичното въздействие върху околната среда, би намалил емисиите на парникови газове, свързани с животновъдството, с 12 %.

В Германия хранителните стоки се облагат с по-нисък ДДС (7 %) в сравнение с нехранителните продукти (19 %). Федералната агенция за опазване на околната среда предложи да премахне облекчението при ДДС за продуктите от животински произход (и да наложи 19 % ДДС), като в същото време намали допълнително по-ниския ДДС върху продуктите от растителен произход. Месото и млечните продукти ще поскъпнат, а картофите, морковите, брашното и др. ще поевтинят, като по този начин ще се смекчат нежеланите странични ефекти върху домакинствата с ниски доходи.

Важно е обаче да се гарантира, че уязвимите групи няма да бъдат засегнати несправедливо

Наскоро ЕС реформира общата си селскостопанска политика. Реформата гарантира, че в бъдеще малките и средните производители в цяла Европа ще получават най-малко 10 % от прякото подпомагане на доходите от страна на ЕС. Освен това една четвърт от преките плащания ще бъдат разпределени за екосхеми, като например биологично земеделие и подобряване на хуманното отношение към животните. Заедно тези нови мерки биха могли да доведат до поевтиняване за потребителите на храните местно производство и произведени по устойчив начин.

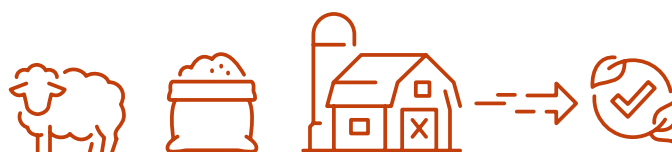
Консумацията на месо и млечни продукти има социално и културно значение в целия ЕС и с тези храни са свързани някои дълбоко вкоренени традиции. Промяната на поведението ще бъде дългосрочен процес, изпълнен с предизвикателства, особено като се има предвид, че веган заместителите все още не са широко разпространени или достъпни.

Как се храним и как
консумираме:
устойчива храна

© Европейски съюз

През 2019 г. селскостопанският сектор е генерирал около 10 % от общите емисии на парникови газове в ЕС, наред с други, в резултат на метана, отделян при процесите на храносмилане на добитъка, складирания животински тор и азотния оксид, получен от торовете.

Използването на химически пестициди в селското стопанство за защита на конкретни растения от болести допринася за замърсяването на почвата, водата и въздуха, както и за загубата на биологично разнообразие, а също така може да навреди на други растения, насекоми, птици, бозайници и земноводни. Европейската комисия ще предприеме действия за намаляване наполовина на общата употреба и рисковете от химически пестициди до 2030 г.

Биологичното земеделие има за цел да произвежда храна, използвайки естествени вещества и процеси. При земята, която се обработва по биологичен начин, има около 30 % по-голямо биологично разнообразие, отколкото при обработваната конвенционално.

В Европейския зелен пакт е заложено като цел 25 % от земеделската земя да се обработва биологично до 2030 г. Това е три пъти повече от общия дял от 8,5 % за 2019 г., въпреки че този дял варира значително между държавите членки (вижте [фигурата](#)).

През март 2021 г. Европейската комисия стартира план за действие за биологични продукти, който има за цел да стимулира търсенето на такива продукти, като гарантира доверието на потребителите и подкрепя преминаването към биологично земеделие.

Как се храним и как
консумираме:
устойчива храна

Как се храним и как консумираме: устойчиво потребление

Въпрос 2

Как може най-добре да се насърчи устойчивото потребление? **Разгледайте опциите по-долу, поговорете за тях** във вашата група и **ги класирайте**, като започнете от решенията, които според вас са най-добрите

Точки	Опция
5 точки	В
4 точки	С
3 точки	А
2 точки	Е
1 точка	Д

Примерен бюлетин за гласуване

- А** Компаниите и публичните органи трябва да осигурят **прозрачност относно въздействието, което техните продукти и производствени процеси** (и тези на техните доставчици) имат върху околната среда и здравето на хората, както в ЕС, така и извън него.
- В** **Въздействието върху здравето на хората, околната среда и климата** трябва да бъде по-добре отразено в цените на продуктите. Потребителите трябва също да получават повече информация за тези въздействия (например чрез етикетирание, повишена прозрачност, цифрови приложения).
- С** **Минималната гаранция за електрическите уреди** трябва да бъде удължена и да надхвърля две години, а производителите трябва да направят повече, за да бъде ремонтът им възможен.
- Д** **Пластмасовите бутилки за еднократна употреба трябва да бъдат забранени** и в целия ЕС трябва да има схема за връщане на бутилки за многократна употреба.
- Е** Какви **други решения** можете да измислите?

Контекст

На потреблението на домакинствата се пада почти една пета (19,8%) от емисиите на парникови газове в ЕС през 2019 г., което е почти колкото дела на производствения сектор (20,7%) и малко по-малко от този на производството на електроенергия, газ и пара (22,2%).

Намаляването на нетните емисии в ЕС с 55% до 2030 г. ще зависи в голяма степен от промяната на навиците за потребление на хората към намаляване, повторна употреба, ремонт и рециклиране, така че вече високата осведоменост на европейците по проблемите на околната среда спомага за тази промяна. В проведено наскоро проучване в цяла Европа 94% от анкетираните заявиха, че опазването на околната среда е важно лично за тях. Повече от две трети са съгласни, че навиците им на потребление имат отрицателен ефект върху околната среда. Промяната на моделите на потребление и производство се споменава най-често като най-добрия начин за справяне с проблемите на околната среда.

Многобройни проучвания показват, че промяната на поведението на хората към по-екологично няма да е лесна. Изборът на потребителите какво да купят и как да го използват се влияе от много фактори, различни от устойчивостта, като цена, наличност, удобство, навик и социални норми.

Съществуват редица политики на ЕС, които са от значение за способността на потребителите да правят устойчив избор. Те включват, наред с други, изисквания за екологични продукти, изисквания за информация и етикетирание (включително доброволната екомаркировка на ЕС), правила за продуктови гаранции и законодателство за отпадъците, което улеснява рециклирането.

Как се храним и как консумираме: устойчиво потребление

Мониторинг на веригата за доставки

Всяка компания и продукт оставят отпечатък върху околната среда. Този отпечатък се изчислява въз основа на редица въздействия върху околната среда, като климатичните промени, разрушаването на озоновия слой, земеползването, изчерпването на ресурсите, потреблението на вода, потреблението на енергия и използването на химикали, както и други социални аспекти. Той предлага обширен, изчерпателен поглед върху жизнения цикъл на даден продукт и върху компанията, която го произвежда (от добива на суровини и производството до употребата и управлението в края на жизнения цикъл).

Понастоящем компаниите не трябва да изчисляват своя екологичен отпечатък. От 2014 г. обаче законодателството на ЕС изисква големите компании да разкриват информация за това как се справят със социалните и екологичните предизвикателства във веригата си на доставки. Към отчетите за устойчивост, предоставени съгласно тези правила, бяха отправени критики

поради трудностите при сравняването им и поради факта, че не винаги са насочени към най-подходящите теми.

Поради това Европейската комисия прие предложение за по-амбициозен регламент (Директива за отчитането на предприятията във връзка с устойчивостта), съгласно който от около 50 000 дружества в Европа се изисква да докладват резултатите, които са постигнали в областта на устойчивото развитие.

Важно е твърденията относно екологичните показатели на компаниите и продуктите да са надеждни, сравними и проверими в целия ЕС. Надеждната информация за околната среда би позволила на участниците на пазара – потребители, компании, инвеститори – да вземат по-екологични решения. Поради това Европейската комисия ще приеме предложената инициатива за зелени твърдения, която гарантира, че всички твърдения, свързани с околната среда и направени от компаниите, трябва да бъдат обосновани с помощта на стандартна методология.

Как се храним и как
консумираме:
устойчиво потребление

Отпадъците от електрическо и електронно оборудване (електронни отпадъци) са най-бързо увеличаващият се вид отпадъци в ЕС. През 2017 г. са генерирани 10,4 милиона тона електронни отпадъци, което е малко над 20 кг на човек.

Електронните отпадъци включват голяма гама от устройства, като компютри, хладилници и мобилни телефони, които са достигнали края на живота си и които съдържат сложен микс от материали. Някои от тях са опасни и могат да причинят големи екологични и здравни проблеми, ако изхвърлените устройства не се управляват и обработват правилно. Съвременните електронни устройства съдържат редки и скъпи материали, които могат да бъдат рециклирани и използвани повторно, ако електронните отпадъци се управляват ефективно.

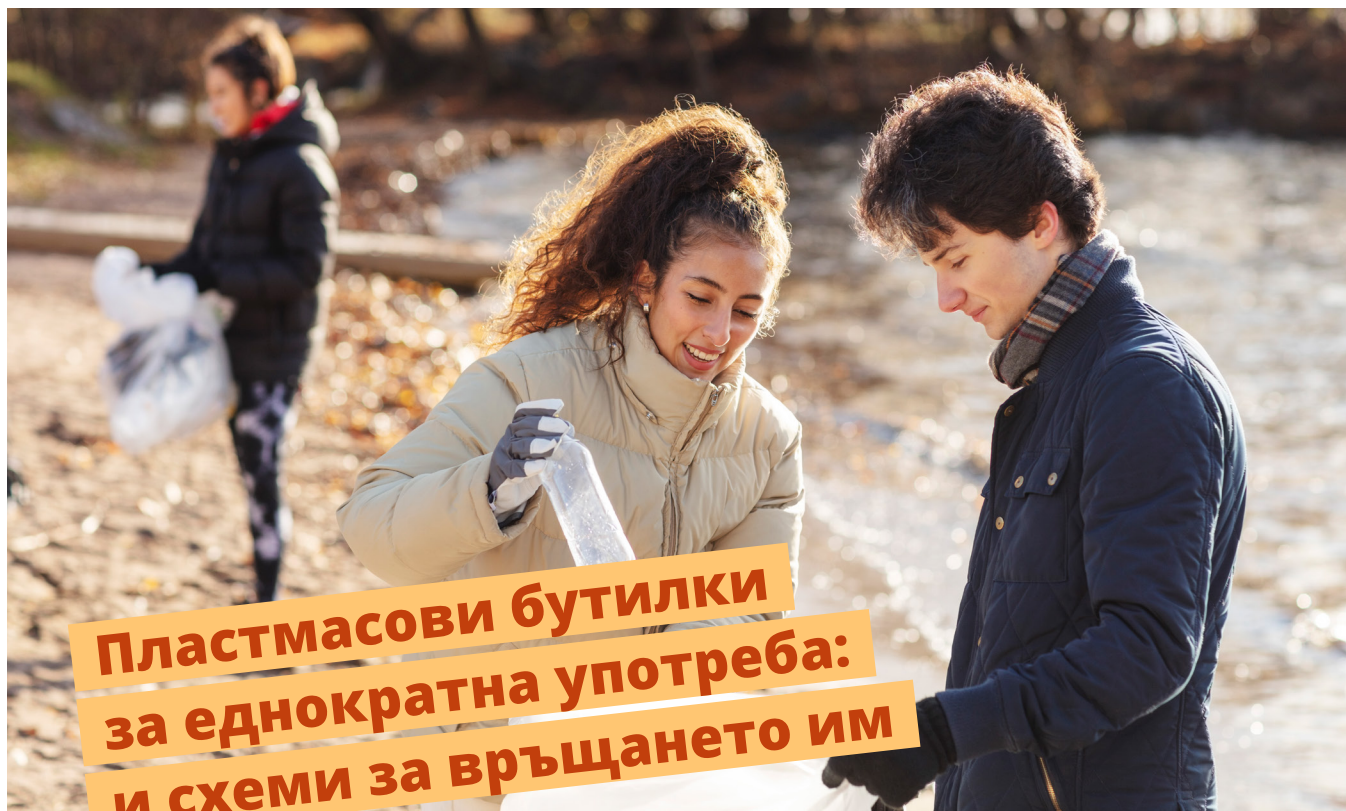
Проведено наскоро проучване показва, че действителният живот на продуктите е значително по-къс от предвидения или желания им живот

ЕС има въведени политики и законодателство за намаляване на количеството електронни отпадъци и за гарантиране на правилното им управление. През 2019 г. бяха въведени специфични за продуктите нормативни разпоредби за перални, съдомиялни, телевизори, лампи и хладилници, с цел удължаване на живота на тези продукти чрез определяне на правила за наличност на резервни части и информация относно издръжливостта и ремонта.

Правилата на ЕС относно продуктите гаранции предвиждат законов гаранционен период от две години. Ако продуктът се окаже дефектен, докато е в гаранция, продавачът трябва или да го ремонтира, или да го замени, а ако това не е възможно, да предложи отстъпка или да върне платените пари.

Как се храним и как
консумираме:
устойчиво потребление

Пластмасови бутилки за еднократна употреба: и схеми за връщането им

Необходими са най-малко 450 години, за да се разгради напълно една пластмасова бутилка. При този процес в околната среда се образува микропластмаса и въздействието ѝ все още не е напълно разбрано. Пластмасите често съдържат потенциално токсични химически вещества, които могат да бъдат вредни за животните или хората, които ги поглъщат.

Пластмасовите бутилки се произвеждат предимно от полиетилен терефталат (PET), петролен продукт, който има голям въглероден отпечатък през жизнения си цикъл. Счита се, че за производството на една пластмасова бутилка е необходима около четвърт бутилка петрол. В допълнение на това, за производството на обичайна пластмасова бутилка за еднократна употреба са необходими повече от пет литра вода.

Пластмасовите бутилки за еднократна употреба са вредни и за животните. Пластмасовите капачки на бутилките често се озовават на дъното на морето, където морските животни ги бъркат с храна. Някои се задавят с тях, а други умират от токсините, които капачките на бутилките изпускат в стомасите им.

Директивата на ЕС относно пластмасите за еднократна употреба определя цели за рециклиране и събиране на пластмасови бутилки. До 2025 г. пластмасовите бутилки ще трябва да бъдат изработени от най-малко 25 % рециклирана пластмаса (тази цифра ще нарасне до 30 % до 2030 г.) и 77 % от тях ще трябва да се събират отделно (тази цифра ще нарасне до 90 % през 2029 г.).

Не се планира забрана за пластмасовите бутилки за еднократна употреба. Въздействието на такава забрана върху околната среда би било противоречиво, тъй като ако вместо тях се използват стоманени и алуминиеви бутилки за многократна употреба, тогава екологичните ползи от тях до голяма степен зависят от това колко се използват. По същия начин стъклените бутилки (0,75 л) трябва да бъдат използвани повторно поне три пъти, за да бъдат екологично еквивалентни на PET бутилки (0,5 л), в зависимост от отделните източници и местните обстоятелства.

Директивата за питейната вода насърчава държавите членки да популяризират използването на чешмяна вода за консумация от хората с цел намаляване на употребата на бутилирана вода и следователно на количеството пластмаса, която попада в реките и моретата.

Как се храним и как
консумираме:
устойчиво потребление

Искате ли да споделите мнението си за бъдещите политики на ЕС в областта на климата с хора от цяла Европа?

Как бихте желали да допринесете за неутралността на Европа по отношение на климата?
Обсъдете и се включете!

Как можете да допринесете за неутралността на Европа по отношение на климата

Искате да сте в течение на резултатите от работата на Peer Parliament?

Проявявате интерес да поемете самите вие домакинството на Peer Parliament?

Хранете се с повече храни от растителен произход

Намалете количеството на месото в седмичното си меню.

Хранете се със сезонни храни местно производство

Консумирайте храни, произведени във вашия регион, характерни за конкретния период от годината.

Намалете хранителните отпадъци

Намалете количеството на храната в дома си, която се разхищава или се изхвърля.

Ремонтирайте и използвайте повторно

Ремонтирайте вещите си, вместо да купувате нови.

Носете дрехи, които могат да се използват дълго време

Купувайте си по-малко нови дрехи и ги носете по-дълго.

Служба за публикации на Европейския съюз

climate-pact.europa.eu

[EUClimateAction](https://www.facebook.com/EUClimateAction)

[EUClimateAction](https://twitter.com/EUClimateAction)

[ourplanet_eu](https://www.instagram.com/ourplanet_eu)

[EU Environment and Climate](https://www.linkedin.com/company/eu-environment-and-climate)

[EUClimateAction](https://www.youtube.com/EUClimateAction)

#MyWorldOurPlanet
#EUClimatePact